

המטבע וכו' מעתה אם מת השור וכו'. יל"ד דפתח בפרה וסיים בשור ושוב הראוני בפירש"י על הרי"ף דמסיים בפרה.

דף מ"ז ע"א בגמרא בההיא הנאה דקא מקבל מיניה גמר ואקני ליה. צ"ע דלפ"ז אי הנותן אדם חשוב והמקבל אינו חשוב אין לנותן שום הנאה בזה שמקבל ממנו כידוע במסכת קידושין דף ז' ע"א ולוי קאמר בכליו של מקנה ולא מחלק בדבר.

תוס' ד"ה בכליו של מקנה וכו' ואי לוי סבר וכו' עכ"ל. כוונת קושיתם דלעיל דמ"ה ע"ב אתמר רב ולוי חד אמר מטבע נעשה חליפין וחד אמר אין מטבע נעשה חליפין ולא ברירא לן מי אמר נעשה ומי אמר לא נעשה וקשה דכיון דטעמא דלוי דקאמר בכליו של מקנה משום דמקנה ליה בההיא הנאה א"כ גם מטבע נמי וא"כ צ"ל דלוי הוא דאמר נעשה ולזה תירצו שפיר.

בא"ד ואי לוי סבר אין מטבע נעשה חליפין וכו' עכ"ל. נלע"ד לפרש הקשר דלפי מה דס"ד דלוי אף בכליו של מקנה קאמר וכ"ש כליו של קונה לא קשה מאי טעמא קאמר אין מטבע נעשה חליפין דאיכ"ל דלא קאמר כן אלא אם הקנין נעשה בכליו של קונה. ושו"ר למהר"ם שיף ז"ל ולעוד מפרשים שכך פירשו וששתי. ומה שהקשה מהר"ם שיף ז"ל ע"ז דא"כ עדיין י"ל דפליגי בשוה בשוה דמודה לוי דמקנין בכליו של קונה לענ"ד אפ"ל דלא ניח"ל לתוס' לצמצם דברי לוי כל כך דדוקא בשוה בשוה ודוקא בכליו של קונה.

בד"ה קונים בכלי וכו' וא"ת וכו' וה"נ כתיב ונתן לרעהו. נלע"ד ליישב דהכא אית לן תרתי מיעוטי ונתן דמשמע שוה פרוטה דוקא ונעלו דסתם נעל יש בו שוה פרוטה וקי"ל דאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות וא"כ מרבינן פחות משוה פרוטה.

ע"ב בגמרא אבל מרוקא לא אצטריך. הקושי כאן ידוע דהרי איכא שמואל דס"ל קונין במרוקא וא"כ ודאי דאצטריך למימר דלא קונין במרוקא לאפוקי מדשמואל. ועיין לה' לחם אבירים ז"ל.

בתוס' ד"ה לאפוקי מדלוי וכו' ואמרינן נמי בפרק השולח וכו'. יל"ד דילמא היינו טעמא דהתם קאמר לא עשה ולא כלום משום דמיירי באמה וקי"ל מה שקנה עבד קנה רבו ואין כאן קנין סודר כלל. ושו"ר דלק"מ דהתוס' דייקי מדיהיב טעמא רב נחמן וקאמר דהוה ליה כליו של מקנה וא"א הול"ל משום דמה שקנה עבד קנה רבו.

בגמ' מ"ט דר"ל אמר קרא וכו'. הלשון מגומגם והול"ל מהיכן מייתי לה [וי"ל עפמ"ש הרש"ש בשבת דנ"ד ע"ב דיש טעם שהכוונה פירושו של דבר וכ"ה בלשון הראב"ע ע"ש וא"כ יל"פ מ"ט דר"ל מה פירוש דבריו שאמר משיכה מפורשת מן התורה].

שם א"כ ליכתוב קרא וכי תמכרו ממכר מיד עמיתך אל תונו או קנה למ"ל. מכאן יש להוכיח דמ"ש בעלי הכללים [והובא בספר תחלת חכמה ש"ג פ"ב כלל קט"ו] לשתוק ולכתוב לא אמרינן היינו דוקא לשתוק מתיבה ולכתוב אחרת במקומה אבל לשתוק מתיבה במקום אחד ולאומרה במקום אחר אמרינן שפיר שהרי כאן הגמרא מקשה לשתוק מאו קנה מיד עמיתך ולכתוב תיבת מיד במקום אחר.

שם וריו"ח אמר מיד למעוטי קרקע דלית בה הונאה ור"ל א"כ לכתוב קרא וכו'. ק"ל אמאי לא השיבו דר"ל מפיק תרוייהו ממשמעות מלת מיד דכן משמע דבר הנקנה מיד ליד דהיינו משיכה ודבר הנקנה מיד ליד למעוטי קרקע שאינה נקנית מיד ליד [וי"ל דקושית הגמרא תיסגי לן למעוטי קרקע שאינה מטלטלת כלל אבל כל שראוי לינתן מיד ליד נקנה בכסף ומנ"ל במשיכה].

שם תנן ר"ש אומר כל שהכסף בידו ידו על העליונה מוכר הוא דמצי הדר ביה לוקח לא מצי הדר ביה. ק"ל דילמא גם לוקח מצי הדר ביה היכא דהכסף בידו כגון שמשך ולא נתן מעות. ותירצו בלימוד הישיבה דאי משך אע"פ שלא נתן מעות אינו יכול לחזור דמשיכה קונה לכ"ע.

שם אי אמרת בשלמא מעות קונות וכו' אלא אי אמרת מעות אינן קונות לוקח נמי וכו'. הק' בספר זרע יעקב (צבאן) נר"ו נימא דגם ר"ל מודה דמעות קונות כריו"ח אלא שהוסיף שגם המשיכה מפורשת מן התורה וקונים מן התורה בין במעות לחודיהו בין במשיכה לחודה ע"ש. ולענ"ד דבריו תמוהים דא"כ אמאי לר"ש יכול מוכר לחזור והרי בכל סוג קנין נגמר המקח בין במעות בין במשיכה ולא ניח"ל להש"ס לשיטת ר"ש דמוכר מצי הדר אלא כי אמרינן משיכה תקנת חכמים שתיקנו שיכול מוכר לחזור בו אם הוקרו וכמ"ש רש"י בד"ה אי אמרת. והנה הז"י גר"ו גופיה יישב לקושיתו וז"ל ונראה דאי לר"ל קונין מה"ת בין במעות בין במשיכה תק"ל מ"ט דרבנן דבנתן לו מעות ולא משך יכול לחזור (בגוף הספר זרע יעקב יש ט"ס וכמו שיראה המעיין) וכו' ולענ"ד לא הו"ל לה' גר"ו לדחות קושיתו מדברי רבנן אלא מדברי ר"ש דעסקינן ביה וכמ"ש בעניו. ובעיקר דבריו שכתב דא"כ תק"ל מ"ט דרבנן דבנתן לו מעות ולא משך יכול לחזור היה נ"ל לומר דר"ל יאמר לך אנא אליבא דר"ש קאמינא ולא אליבא דרבנן אבל בלימוד הישיבה אמרו דאפשר דלא ניח"ל להש"ס לאוקי דברי ר"ל אליבא דר"ש שהוא יחידאה.

דף מ"ח ע"א בגמרא א"ל ר"פ לרבא אימא מעושק הוא דהדר קרא. ק"ל אמאי לא השיבו ר"פ וליטעמך אמאי הדר קרא בעושק הרי בו נמי מיירי במחוסר משיכה דעל תירוצו של ר"פ אימא מעושק וכו' יש להשיב אמאי אהדריה

קרא לעושק ומיניה נילף לתשומת יד הו"ל למיהדריה לתשומת יד שהיא כתובה בקרא לפני עושק ומינה נילף לעושק.

שם הכא במאי עסקינן כגון שנטלו ממנו וחזר והפקידו אצלו. יש להבין מנ"ל דבהכי מיירי דילמא איירי במחוסר משיכה וליכא סייעתא דאימא מעושק הוא דאהדריה קרא ועיין לר"ח שכתב דאלת"ה היינו גזל ול"ז להד"ק דהרי גם לפי האוקימתא דהש"ס מוכרחים לומר תרי גווני פקדון וא"כ נימא במחוסר משיכה ותרי גווני גזל [וי"ל קצת דרבא לשיטתיה לקמן דקי"א ע"א דזהו עושק זהו גזל וכו' ובוזה מיושב קושית התוס' שם בד"ה ולמה ע"ש ודו"ק]. =

שם השתא דלא אהדריה קרא מסייע ליה. גם בכאן יש מקום עיון דגם השתא דלא אהדריה מאי סייעתא איכא הרי כבר דחינן אימא מעושק הוא דאהדריה קרא. ועיין לה' ת"ח הו"ד למהר"ם שיף ז"ל מה שכתב בכ"ז.

שם מתניתא מנלן דתניא נתנה לבלן וכו'. יש להבין דרבא קאמר קרא ומתני' מסייע ליה לר"ל ועיקר ראייתו מדברי רב ולא מברייטא עצמה והיה יכול להביא סייעתא מברייטא מפורשת דקתני נתנה לספר או לספן או לכל בעלי אומנות לא מעל עד דמשך. ושור"ר בתוד"ה בלן ולמהר"ם מלובלין שם מה שכתב בזה. ועוד ק"ל דמאי ראייה מייתי לר"ל הרי איכא למימר דגם ריו"ח מודה דדוקא בלן מעל אבל מידי אחריתא דמחסרא משיכה לא מעל כיון דחכמים תקנו משיכה. ובתחילה נ"ל בפשיטות דאי כריו"ח דמעות קונות מן התורה ומעל גם לפני שמשך שוב אין כח ביד חכמים לפטרו ודוקא במקח וממכר ביטלו חכמים קנין תורה אבל לא בהקדש. אך שור"ר לה' מעיל יעקב בחידושיו למסכת מעילה (דקפ"ד ע"א מדפי הספר) שכתב משם הח"ן ז"ל לדעת הרמב"ם דאחר שתיקנו חכמים משיכה דינא הוי דלא מעל עד שימשוך ע"ש וא"כ הדרא קו' לדוכתא וצ"י.

רש"י ד"ה לבלן בשכר שירחצנו, עי' להרע"ב במתני' דמעילה, והבן.

תוס' ד"ה והא. אין יכולין שוב לחזור בהם וא"ת מ"ש מפועל דיכול לחזור בו וכו' וי"ל דפועל וכו' יכול לחזור בו ולא קבלן. הלשון קשה לענ"ד דבתחילה אומר ר"ת שאין האחרים שמשכו הקולמוס מהסופר יכולין לחזור בהם ובקו' ובתירוץ מיישבים התוס' למה הסופר עצמו אינו יכול לחזור בו אבל לא יישבו מדוע אין האחרים יכולים לחזור בהם. וראיתי בהרא"ש שמביא דברי ר"ת 'שבתוס' בזה הלשון מכאן מדקדק ר"ת ז"ל שהשוכר אומן ומשך כלי אומנות שעושה בו המלאכה נגמר קנין השכירות ואם הוא קבלן אין האומן יכול לחזור בו עכ"ל ובהגה"ה שם מביא לשון שמשחמ"ע לכאן ולכאן וז"ל וכן השוכר סופר משמשך קולמוסו אין יכול לחזור בו עכ"ל ע"ש [ול"ג פשוט דכוונת התוס' שכתבו אין יכולין לחייר וכו' קאי על הסופר ועל המושך].

ד"ה נתנה לסיטון וכו' וי"ל דסיטון הוא מוכר דבר לה דהיינו יין ושמן

וכו'. הנה רש"י כאן בד"ה נתנה לסיטון פירש סיטון חנווני גדול ומוכר פירות וכן רשב"ם בבבא בתרא דפ"ח ע"א פירש דסיטון בלשון יון חטין ולכן קראו לו סיטון שהוא מוכר חטין וא"כ אפ"ל שפיר בסיטון נכרי וקנה ממנו רק חטין או פירות. ובלימוד הישיבה אמרו עוד דגם לדברי התוס' דסיטון מוכר רק יין ושמן אפשר לאוקמה בסיטון נכרי וקנה ממנו שמן לסחורה דשמן שלהם לא נאסר בהנאה גם לפני שהתירו ר"י נשיאה באכילה ועי' בש"מ.

דף מ"ט ע"א רש"י ד"ה במאי דנקיטת זוזי הב להו ואי לא קבל עלך מי שפרע. הוקשה לו דאיך מחייבו רב לתת להם כנגד המעות הרי משנה מפורשת היא נתן לו מעות ולא משך הימנו פירות יכול לחזור בו אבל אמרו וכו' לזה כ' דכוונת רב לומר דאם רוצה אתה שלא לתת להם גם נגד המעות יש לך לקבל עליך מי שפרע וזה פשוט ול"כ אלא מפני שראיתי מי שפקפק בזה.

ד"ה שלא ידבר אחד בפה וכו' אבל אם נשתנה השער וכו'. כתב הרב אמרות טהורות דנראה דבתרי תרעי פליגי אבל בחד תרעא לכ"ע יש בו משום מח"א והקשה ע"ז דמנ"ל לרש"י זה דילמא להיפוך דבחד תרעא פליגי ובתרי תרעי גם ריו"ח יודה דלית ביה משום מח"א ולענ"ד נראה ליישב דהכריחו לפרש כן מדמייתי הש"ס הך מימרא דרב וריו"ח בדברים אי לית בהו משום מח"א אהיה עובדא דרב כהנא יהבו ליה זוזי אכיתנא לסוף אייקר כיתנא דאי להיפוך אין זה ענין לעובדא דר"כ דבזה גם ריו"ח יודה דלית ביה משום מח"א כיון דאייקר כיתנא. ובעיקר קושייתו לכאורה יש מקום לתמוה דאי איתא דבחד תרעא פליגי וס"ל לרב דלית בהו משום מח"א הקושיא מהברייתא דהין צדק במקומה עומדת. אך נראה פשוט דכו' לומר דדוקא באומר אחד בפה ואחד בלב בעת ובעונה אחת אבל אם בשעה שאומר כוונתו לקיים דבריו ורק לאחר מכן חוזר בו אף אם לא נשתנה השער הוא דאית ביה משום מח"א. וכתב הרב ז"ל ליישב קו' דאי איתא דבתרי תרעי לא פליגי א"כ עכצ"ל דברייתא דמייתי לקמן דקתני הנושא ונותן בדברים וכו' אין רוח חכמים נוחד הימנו בחד תרעא איירי ולקמן דע"ד לא משמע הכי עש"ב ודבריו לענ"ד צ"ע דמי הכריחו לומר דברייתא דהנושא ונותן מיירי בחד תרעא דילמא בתרי תרעי כדמשמע לקמן בדע"ד ונימא תנאי גם לריו"ח כמו שעל כרחין לומר לרב. וצ"י.

גמ' ואי ס"ד דברים יש בהם משום מח"א היכי א"ל זיל הדר בך. הקשה ידין ה"ר יעקב חדאד הי"ו דאדרבא אי דברים אין בהם משום מח"א לא היה צריך לומר לו זיל הדר בך. ולענ"ד נראה דלק"מ דאיהו קאמר ליה עד שלא יתחילו במלאכה צא ואמור להם וכו' דאחרי שיתחילו במלאכה לא הוי דברים ולעולם דברים אין בהם משום מח"א כרב. ובזה א"ש על נכון מאי דקאמר הש"ס לקמיה א"ה אפילו התחילו במלאכה נמי דבשלמא לדידי כשהתחילו עברו

את גדר הדברים ונכנסו בסוג „דברים ואיכא בהדייהו מעות” אבל לדידך דהפועלים לא סמכא דעתייהו מ”ל התחילו מ”ל לא התחילו.

שם שאני התם דפועלים גופייהו לא סמכא דעתייהו מ”ט מידע ידעי דעל אבוה סמך. נראה לפרש מידע ידעי דעל אבוה סמך כלומר שסמוך על שלחן אביו ואין לו מגרמיה כלום ובלימוד הישיבה אמרו דעל אבוה סמך היינו שבשעה ששכרם דיבר בשם אביו וסמך את דבריו על אביו אבל לפ”ז לא ניחא מלת „מידע ידעי”.

שם ומי אמר ריו”ח הכי וכו’. כתב הרב זרע יעקב (צבאן) הי”ו לקשר הך קושיא אדלעיל דמעיקרא לא הו”מ להקשות דנימא דוקא בחד תרעא הוא דאמר ריו”ח יש בדברים משום מח”א אבל בתרי תרעי ליכא אבל כשאמר הש”ס תנאי היא ומביא מריו”ח בן מתיא דס”ל אין בדברים משום מח”א ולא דחינן דהתם מיירי בתרי תרעי צ”ל דס”ל דאין לחלק בהכי ולזה הק’ לו ומי אמר ריו”ח הכי עכת”ד וק”ל דאיך אפשר לאוקמי הך דריו”ח בר מתיא בתרי תרעי הרי תיכף לאחר שכירת הפועלים אמר לו אביו לך אמור להם אין לכם עלי אלא פת וקטניות בלבד וצ”ע [א”ה נראה כוונת הזר”י גר”ו דבעובדא דריו”ח בר מתיא הוי כתרי תרעי דמימר אמר לא ידעתי שעלי לתת לכם כסעודת שלמה בשעתו וכשידעתי זאת אני מתנה עמכם בפירוש על מנת שאין לכם עלי אלא פת וקטניות בלבד. ומר משתעי בלשון חכמה].

שם אמר רב פפא ומודה ריו”ח במתנה מועטת דסמכא דעתייהו וכו’. יל”ד דעיקר התירוץ חסר מן הספר והו”ל לר”פ לומר ההיא במתנה מרובה דלא סמכא דעתייהו. ועוד יש להבין דבפשיטות הו”מ ר”פ לומר ההיא במתנה דלא סמכא דעתייהו משא”כ במכר דודאי סמכא דעתיה שלא יחזור בו ויקיים דבריו. וי”ל.

תוס’ ד”ה וחזר והפקידו וכו’ ה”מ למיפרך א”ה מאי למימרא אלא דבלא”ה פריך שפיר מסיפא. כתב הרב אמרות טהורות ז”ל וז”ל נראה דקושיא זו לא קשה דהו”ל למפרך מאי למימרא די”ל דסיפא איצט”ל נתנו לבן לוי אחר אין לו עליו אלא תרעומת אע”ג דמשכיה וממונא אית ליה גביה ומשו”ה מוכרח להקשות דבאמת אמאי לא יהיה אלא תרעומת הא ממונא אית ליה גביה עכ”ל. ולפ”ר נלע”ד דעדיפא מינה הו”ל לה’ ז”ל להק’ על התוס’ דרישא גופא איצטריכא ליה שלא תאמר כיון דקתני סיפא נתנו לבן לוי אחר אין לו עליו אלא תרעומת אינו רשאי לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר ולהכי הקשה מסיפא גופא. וידיין ה”ר מימון חורי הי”ו דחה דא”כ לא הוה צריך כלל לומר הסיפא דמדאיצטריך לאשמעינן רישא אע”ג שהיא פשוטה שהרי ממונו שלו הוא שמעינן דאם נתנה לבן לוי אחר אין לו עליו אלא תרעומת. ועוד י”ל.

ע”ב מתני’ האונאה ארבעה כסף מעשרים וארבעה כסף לסלע שתות למקח.

יל"ד אמאי הוצרך לומר ארבעה כסף וכו' לימא האונאה שתות למקח ואנא ידענא דארבעה כסף הם שתות מעשרים וארבעה כסף ויישב ה"ר מאיר חורי הי"ו דאתא לאשמעינן דהשתות מלגיו. ומה דקתני שתות למקח ולא הסתפק תנא בארבעה כסף מעשרים וארבעה כסף לסלע ותו לא, תירץ הוא גר"ו דזה תלוי במחלוקת רב ושמואל בגמרא אי שתות מקח שנינו או שתות מעות שנינו. ועי' בתוד"ה ש"מ.

שם האונאה ארבעה כסף מעשרים וארבעה כסף לסלע. יל"ד לימא האונאה מעה אחת מדינר שהוא שש מעות. ועי' להתי"ט [ואולי כך היה דרך לשער כל הדינים במו"מ בערך הסלע וכדלקמן דנ"א ע"ב במתני' וכה"ג בריש מסכת פרה אמור משמנה עשרה לסאה יע"ש].

דף נ' ע"א רש"י ד"ה משום וכו' ואם רצה לחזור מן המקח חוזר וכו'. יש להבין דהרי ביותר משתות לרבנן הוי ביטול מקח בע"כ כמ"ש רש"י לעיל בדמ"ט ע"ב ד"ה שתות מקח שנינו [א"ה אי כוונת ההמ"ח גר"ו דלעיל כתב רש"י דרשות ביד שניהם לחזור ומלשונו כאן משמע דרק המתאנה יכול לחזור, ל"ק דרש"י כאן נקט לישנא דמשתמע לתרי אנפי משום שכולל שתות בהדי יתר משתות בחדא מחתא וק"ל].

בא"ד וחשיב ליה איהו מחילה וקנה ומחזיר אונאה וכו'. תימה דאי מחזיר אונאה מאי מחילה איכא וצ"ע לענ"ד [וי"ל בדוחק דקרי ליה מחילה לענין שאין יכול המתאנה לחזור בו ונקנה המקח עכ"פ].

ע"ב תוד"ה אי אמרת וכו' אע"פ שגם תגרי לוד היו לוקחים וכו'. יש להבין דתק"ל כן בפשטא דמתני' אמאי שמחו והרי גם הם היו לוקחים וצ"י [א"ה כוונת התוס' פשוטה דא"כ ע"כ כתירוץ הגמרא דתגרי לוד לא שכיח דטעו ומאי מסייע ליה].

דף נ"א ע"א מתני' אחד הלוקח ואחד המוכר יש להם אונאה כשם שאונאה להדיוט כך אונאה לתגר. יל"ד דהול"ל אחד הלוקח אחד המוכר ואחד התגר יש להם אונאה. וידי"ן ה"ר פרץ מאמו הי"ו תירץ דבא לאשמעינן שכשם שיש אונאה להדיוט בין מוכר בין לוקח כך יש אונאה לתגר בין מוכר בין לוקח ולענ"ד זה אינו דא"כ ר' יהודה דפליג וס"ל אין אונאה לתגר קאי בין תגר מוכר בין תגר לוקח והאמת אינה כן כדמוכח בגמרא לקמן בסמוך דקאמר מאי טעמא מידע ידע זבינתיה כמה שויא וכו' ועי' לתוס' בד"ה והתנן. ונראה לומר דבא התנא לאשמעינן דגם בבעה"ב יש אונאה וכדקאמר הש"ס לעיל בסמוך מאן הדיוט לאו בעה"ב [ולע"ד אין מקום לסגנון זה דאחד הלוקח ואחד המוכר ואחד התגר וכו' דאטו תגר לאו לוקח ומוכר הוא ואי ק' הא ק' דהול"ל אחד

הלוקח ואחד המוכר ואחד ההדיוט ואחד התגר יש להם אונאה. אלא דלזה לא יועיל תירוצ' ההמ"ח נר"ו].

ע"ב בגמרא אבל הכא מי ידע דמחיל. הקשה הרב אמרות טהורות ז"ל דהרי רב ושמואל סתמא קאמרי האומר לחבירו ע"מ שאין לך עלי אונאה וא"כ בלוקח שהתנה כן עם המוכר ליתא להאי סברא דמי ידע דמחיל דמוכר בודאי ידע ואפ"ה קאמר רב דתנאו בטל דלא כר"י ואין לומר דבאמת רב ס"ל דתנאו בטל רק במוכר שאמר ללוקח דא"כ מאי מקשה הש"ס לקמן בסמוך מבריייתא דהנושא ונותן באמנה נימא דהבריייתא מיירי בלוקח שאמר למוכר עכת"ד ולענ"ד לק"מ דהנה לעיל בסמוך קאמר רב דהא דקאמר ר"י במתני' אין אונאה לתגר בתגר ספסר מיירי דמידע ידע ובינתיה כמה שויא ואחולי אחיל גביה דתגר ספסר קונה ומוכר מיד ולא ישהה בין קניה למכירה משמע אבל בתגר שאינו ספסר אין שום ודאות דידע דאיכא אונאה ומחיל והשתא אין להקשות מאי פריך הש"ס לקמן מבריייתא דהנושא ונותן באמנה לוקמה בלוקח שאמר למוכר ובתגר ספסר מיירי ואליבא דרבי יהודה דתגר ספסר לית ליה אונאה לר"י גם בלא תנאי.

שם ושמואל אמר אנא דאמרי אפילו לר"מ עד כאן לא קאמר ר"מ התם אלא דודאי קא עקר אבל הכא מי יימר דקא עקר מידי. הנה לקמן דצ"ד ע"א תנן מתנה שומר חנם להיות פטור משבועה וכו' ומקשה עלה בגמרא אמאי מתנה על מה שכתוב בתורה וכו' הא מני ר"י היא וכו' עש"ב והשתא לשמואל אמאי לא מוקי לה כר"מ ועד כאן לא קאמר ר"מ אלא בקידושין דודאי קא עקר דברי תורה בשומר חנם ושואל ונושא שכר ושוכר מי יימר דקא עקר מידי דדילמא לא אתי לידי שבועה כלל. ואין זה דומה לתירוצ' הש"ס התם דקאמר אלא כולה ר"מ היא ושאני הכא דמעיקרא לא שעבד נפשיה דאפילו תימא דמעיקרא שעבד נפשיה מ"מ תנאו קיים דלא עקר דברי תורה ודאי כיון דלא ידעינן אם יבא לידי שבועה או לא כבהונאה דלא ידעינן אי הוי בו הונאה או לא. [וי"ל דסוגיא דלקמן אזלא כרב א"נ כאביי בסמוך דקאמר מחזורתא שמואל כר"י].

תוס' ד"ה הכא מי ידע דמחיל וכו' דפסיק רב אם מתה אינו יורשה ופריך וסבר רב וכו'. לאחר העיון בש"ס שם נראה דמוכרחים אנו לומר דט"ס יש בדברי התוס' וצ"ל דפסיק רב אם מתה יורשה אבל ידי"נ החה"ש ר' אלטר מאוזו נר"ו אמר דכוונת התוס' היא אילולא סבר רב דירושת הבעל דרבנן וחכמים עשו חיזוק לדברים משל תורה כי אז מאחר דס"ל המתנה על מ"ש בתורה תנאו קיים הוה ס"ל דאינו יורשה וציין לעיין להז"י וה' מגדנות גתן שכ"כ וידי"ן הנ"ל כתב עוד דאם נגיה בדברי התוס' אם מתה יורשה יהיה דוחק בדבריהם מה שסיימו ופריך וסבר רב תנאו קיים וכו' דאדרבא אם סובר יורשה היה משמע דתנאו בטל והו"ל להזכיר רק הא דסבר רב דתנאו קיים והעיקר חסר מדברים

עכ"ד ולענ"ד אי מהא לא איריא דבודאי המעיין פורתא יראה דקושית הגמרא שם וסבר רב וכו' חוזרת על מאי דאמרינן כוותיה ולא מטעמיה דאילו איהו ס"ל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל ורב ס"ל תנאו קיים וע"ז פריך הש"ס שפיר ונוח יותר להיות חסר קצת בדברי התוס' מלהיות דבריהם סותרים ממש הסוגיא התם כי מה להם לתוס' ולצרה הזאת לומר דפסיק רב אם מתה אינו יורשה וכוונתם אי הוה ס"ל דירושת הבעל דאורייתא מאחר ששט לא ס"ל לרב כן אלא דירושת הבעל דרבנן וחכמים עשו חזוק לדבריהם ופסיק להדיא כוותיה דרשב"ג דאם מתה יורשה והנלע"ד כתבתי והבוחר יבחר.

דף נ"ב ע"א גמ' ורמינהו עד כמה תהא הסלע חסרה ויהיה בה הונאה אמר ר"פ ל"ק תנא דידן קחשיב ממטה למעלה תנא ברא קחשיב ממעלה למטה. דקדק ידי"ן ה"ר מימון חורי הי"ו דבפשיטות הוה מצי לתרוצי תנא דידן ולא עד בכלל ותנא ברא עד ועד בכלל ולענ"ד נראה דקושית הגמרא היא לא רק אארבע איסרות בלבד אלא אף על החסרון כל דהו דלתנא דידן חסרון פחות מארבע לא שמיה אונאה ולתנא ברא שמיה אונאה וזה לא מתיישב אלא אי אמרינן דתנא ברא קחשיב מלמעלה למטה אלא דמלשון רש"י בד"ה ורמינהו משמע דלא מפרש כן כוונת קושית הגמרא [א"ה אין הכרח מדברי רש"י דאיהו לא גריס בברייתא עד כמבואר מלשונו ועי' בתוס' ד"ה ותנא].

בגמ' לא ימכרנה לא לתגר ולא לחרם וכו' אלא יקבנה ויתלנה וכו'. יל"ד דמרישא משמע לחרם ולהרג הוא דאסור למכרה משום דמרמין בה אחרים אבל לאחר מותר ובסיפא קתני אלא יקבנה משמע שאין לה תקנה אחרת במכירה כלל. ומוה"ר ר' חויתו חורי הי"ו אמר דעיקר האיסור למכור הוא רק לחרם ולהרג ולתגר אבל לאחרים האיסור אינו מצד עצמם אלא משום דחיישינן דילמא אתי למוכרה לאלו ולכן לא פלוג רבנן ואמרו דתקנתה יקבנה ויתלנה בצואר בנו ובתו [א"ה עי' בתוס' ד"ה יתר על כן וכו' שיישבו באופן אחר].

רש"י ד"ה יתר על כן מוכרה בשויה לקמיה מפרש לה יתרה על כן שלא פחתה כדי אונאה. נראה דהוק"ל על ר"פ דקאמר תנא ברא קא חשיב מלמעלה למטה דמשמע דיותר מכן הויא אונאה ואין לומר דהוק"ל בברייתא גופא איך קתני יתר על כן מוכרה בשויה דהיינו בסלע יפה וכשנפחתה ד' איסרין הויא אונאה דלק"מ דאילולא פירש"י אדרבא מצינן לפרושי מוכרה בשויה כמה שהיא יטוה לפי הפחת וכדס"ד להגמרא לקמן ע"ב והיינו משום דהוי ביטול מקח שהוא יותר מאונאה.

ד"ה בסלע עד שקל וכו' לפי שבא לרמות ולמוכרו בתורת שקל שאין פחת יטלו ניכר. לכאורה קשה דאם החששא היא שיבא למוכרו בתורת שקל אמאי אסור לקיימו הרי הוא באמת שוה קצת פחות משקל והגע עצמך שהוא עדיין סלע

ונפחת קצת מסלע דמותר לקיימו אע"פ שיש לחוש שמא יבא לרמות ולמוכרו בתורת סלע יפה. ונראה דבסלע כשנפחת עד ד' איסרין (לר"מ) אי לא תבע להתזירו הויא מחילה משום שהוא עשוי להבחין בפחת שבו לעומת סלע יפה ולהכי נתנו לו חכמים שיעור כדי שיראנו לשולחני אבל כשנפחת כולי האי עד כדי שקל אפילו ייפחת יותר משיעור אונאת שקל דהיינו ב' איסרין לא יורגש כלל ולא יעלה על דעתו להראותו לשלחני כמ"ש רש"י שאין פחת שלו ניכר לגבי שקל אולם הרשב"א כתב דבאמת עד שקל ואונאתו קאמר דמאי שנא שקל הבא מסלע ודינר הבא משקל משקל ודינר מעיקרן דמותר לקיימן ולהוציאן בשויין עד כדי אונאתן וע' להש"מ מ"ש בשם הריצב"ש ע"ד הרשב"א הללו.

והנה לקמן אמרינן מלתא אגב אורחיה קמ"ל דאיכא דינר דאתי משקל מסייע ליה לר' אמי דא"ר אמי דינר הבא משקל מותר לקיימו דינר הבא מסלע אסור לקיימו ולדברי רש"י קשה אמאי שקל הבא מסלע אסור לקיימו אם נפחת כלשהו משקל הרי לא אסרו לקיים אלא עד שהגיע לדינר משמע שכל עוד שלא הגיע לדינר אפילו שנפחת משקל מותר לקיימו וגם להרשב"א קשה דאמאי דוקא עד שקל ואונאתו דהיינו שפחת משקל ב' איסרין הרי ר"א קאמר דמותר לקיים הסלע עד שנפחת והגיע לדינר. ועוד קשה דכיון דמיירי בדינר הבא משקל אמאי מותר לקיימו עד רובע הרי לדברי רש"י כשנפחת כל דהו צריך לאסור לקיימו כמו בשקל הבא מסלע ולדברי הרשב"א דינר ואונאתו דהיינו איסר וש"ר בש"מ שכתב דלאו אההוא דינר הבא משקל קאי דאי משקל קאתי אסור לקיימו עד רובע אלא מדתלה חסרון דינר בשקל אגב אורחיה קמ"ל ששקל שחסר עד דינר מותר לקיימו עכ"ל. וקושיתנו הראשונה על רש"י והרשב"א עדיין קשה דר' אמי מיירי בדינר הבא משקל ובדינר הבא מסלע [אפריו"ן שכן הקשה מהר"ם שיף ז"ל וע"ש מה שתירץ].

שם בגמרא א"ל רבא א"ה אפילו משהו נמי. אין להקשות מכאן עמ"ש הרשב"א והו"ד לעיל דמאי דקתני מתני' בסלע עד שקל היינו עד שקל ואונאתו קאמר דהתם לענין קיום למוכרה בשויה והכא לענין אם מותר להוציאה ביפה וז"פ.

רש"י ד"ה מאי קאמר וכו' דמאי איריא איסר אפילו משהו נמי וכו'. ק"ט דהרי רבא דחי תירוץ אביי לקו' מאי קאמר בדיחוי זה עצמו דא"ה אפילו משהו נמי וא"כ אמאי לא תירץ אביי בתחילה מה ששלל רש"י בהא ליכא למימר. **תוס'** ד"ה אמר אביי וכו' וא"ת פשיטא ורבא נמי וכו'. ק"ל דילמא אביי יאמר לך דמתני' אתא לאשמעינן דוקא בפחות מכן איסר דהיינו שפחתה ה' איסרין אבל פחות מה' איסרין מותר ולהכי הק' רבא אפילו משהו נמי ואפ"ל דזהו כוונת התוס' שסיימו ורבא נמי ולא תפסו דבריהם בלשון ועוד קשה, לומר דאם תתירץ

דבא לאשמעינן דוקא ה' איסרין אבל פחות מכן מותר ולהכי מק' רבא דאי הכי אפילו משהו נמי אז הקושיא תיסוב על רבא עצמו למה הק' רק אפילו משהו נמי הו"ל להקשות אפילו כדי אונאה נמי.

בא"ד ורבא דקאמר אפילו משהו נמי לית ליה האי סברא ומצי נמי סבר רבא בין כמ"ד יקוץ בין כמ"ד יקיים. הנה אם סבר רבא כמ"ד יקוץ ולי"ל הק' סברא דלהפסד מועט לא חששו יהיה מה שאמר א"ה אפילו משהו נמי אלא אמו רבא פחתה וכו' לא שגם אביי יחזור בו מתירוצו דקאמר פחתה סלע יותר מכדי אונאה דבזה פליגי רבא ואביי אם להפסד מועט חששו אבל אם סבר רבא כמ"ד יקיים ואי הכי אפילו משהו נמי דקאמר לשיטתיה דאביי הוא דקאמר כמ"ש מהרש"א ק' דאטו אביי מוכרח לסבור כרבא דלהפסד מועט חששו [א"ה אין זה מן הקושי דרבא נ"ל סברא נכונה דאם אתה אומר יתר על כן יקוץ דאתי לאפוקה בסלע אפי' פחתה משהו נמי יקוץ דלהפסד מועט נמי חששו חכמים. וכיו"ב בפסחים דט"ו ע"ב מתקיף לה רב ירמיה וכו' דלא ס"ד לפלוגי בין הפסד מועט למרובה יע"ש].

ע"ב גמרא אמר אביי כי תנן נמי מתני' בטלית בכרכין תנן. כתב הרב אמרות טהורות באמרי זוטרי דבזה יש לפרש דרך צחות מ"ש תגרי לוד לר"ט לעיל במתני' דמ"ט ע"ב יניח לנו ר"ט במקומנו דלכאורה מלת במקומנו בלתי מדויקת ולפ"ז פירושה דוקא במקומנו בלוד שהוא כרך אבל בכפרים אדרבא ניחא להו בשיעורא דר"ט דכל היום יכול לחזור טפי מדרבנן דס"ל לשיטת אביי בכפרים עד ערבי שבתות עכת"ד ולענ"ד אחהמ"ר אף שדקדק לומר שהפירוש הוא דרך צחות הוא קשה חדא דאי כוונת ר"ט כל היום יכול לחזור גם בכפרים הו"ל מחלוקת מהקצה לקצה דבכרכים לרבנן עד כדי שיראה לתגר ולר"ט כל היום ובכפרים לרבנן עד ע"ש ולר"ט כל היום וצריך טעמא רבה לזה ועוד דר"ט קאי את"ק וכיון דת"ק מיירי בכרכין גם ר"ט בכרכין ולא הו"ל לומר במקומנו דר"ט לא מיירי אלא בהכי ועוד דלפ"ז יהיה פי' וחזרו לדברי חכמים רק בכרכין דבכפרים ניח"ל כדברי ר"ט והוא קשה שיתפסו החבל בשני ראשין אבל לזה י"ל דחזרו גם בכפרים וניח"ל להיות כדברי חכמים בין בכרכין בין בכפרים ממה שיתיו כדברי ר"ט בין בכרכים בין בכפרים דמסתמא בכרכין ימכרו יותר [ול"ג ליישב דברי הרב אמרות טהורות ז"ל דהכי קאמרי ליה תגרי לוד אילו בכפרים הורית כן ניחא לן בדברייך טפי מדרבנן אבל עכשיו שאתה מורה כן בלוד שהיא כרך יניח לנו ר"ט במקומנו וכו' ודו"ק].

שם בגמרא אי בכרכין הא אמרת עד שיראה לשלחני אי בכפרים הא אמרת עד ערבי שבתות. הנה רש"י לעיל בע"א ד"ה אפילו לאחר יב"ח כתב בגמרא פריך הא אמרת עד ערבי שבתות ולכאורה יש לדקדק דבגמרא פריך מעד שיראה

לשלחני ומעד ערבי שבתות ולא מעד ע"ש לחודה [לפי פשוטו כוונת רש"י שהגבול האחרון הוא עד ערבי שבתות ותו לא] ונלע"ד לתרץ בהדק עוד אמאי דמקשה בגמרא אי בכרכין הא אמרת וכו' ומאי קושיא לימא ה"מ בדלא מכירה והנראה דבדלא מכירה לא מתיישב מאי דקתני מתני' בכפרים עד ערבי שבתות דמדוע יחזיר לו אחר שבוע שלם לימא ליה איני מכירך ומי יודע ממי קבלת מטבע זו ובשלמא בכרכין דקתני עד שיראה לשולחני ניתא קצת דכיון דמחזיר לו תוך זמן קצר אינו יכול לומר לו איני מכירך כיון שזה עתה היה עסק ביניהם וא"כ כיון דבכפרים דקתני עד ערבי שבתות לא מיתוקמא אלא במכירה ה"נ בכרכין ע"כ דמיירי במכירה והגמרא כי מקשה ממ"נ סמיך אכפרים ולפ"ז א"ש מאי דנקט רש"י לעיל רק האי דכפרים דמינה עיקר קושית הגמרא.

אלא דראיתי לה' מעייני החכמה מהדורא בתרא שנראה דמבין דהא די"ב חודש דוקא במכירה אבל דעד שיראה לשולחני ודעד ערבי שבתות אפילו באינו מכירה מחזירה לו ע"ש והוא תמוה דא"כ מאי מקשה הש"ס הכא אי בכרכין וכו' הרי לפ"ד ההיא באינו מכירה והא די"ב חודש במכירה דוקא. הן אמת דפשטא דמתני' דקתני ואם מכירה אפילו לאחר יב"ח מקבלה הימנו משמע דרישא אפילו באינו מכירה אבל לא נוכל לומר דאשתמטתיה לה' מעייני החכמה ז"ל סוגיא דידן כיון דנקט למלתיה בסוגיא גופא ולא במתני'. וראיתי להרב בית אהרן שהביא דברי ה' מעייני החכמה והשיג עליו מסברא דנפשית ומדברי הט"ז בח"מ סימן רכ"ז ובסימן ע"ה ויש להתפלא על הרב בית אהרן שעושה מקושית הרב מעייני החכמה על הט"ז בסימן ע"ה הכרח לדבריו היפך דברי הרב מעייני החכמה ומנגח בה להמע"ה ז"ל וביותר יש להתפלא שאינו מביא סייעתא לדבריו מקושית הגמ' כאן ואם איתא לדברי המע"ה מאי מקשה הגמרא לימא ה"נ באינו מכירה וצ"ע.

ובעיקר מ"ש בענין דפשטא דמתני' באמת משמע דרישא מיירי באינו מכירה, נראה לומר דלפי שיטת הגמרא כאן דגם רישא במכירה מיירי הא דקתני ואם אינו מכירה אפילו לאחר יב"ח מקבלה הימנו נפרש דאפילו לאחר יב"ח מוסב ואם מכירה, כלומר דאם נמשכת הכרתו המטבע אפילו לאחר יב"ח אז מקבלה הימנו והשתא מתפרש שפיר דגם רישא במכירה מיירי. ובזה יש ליישב עוד דקדוק במתני' דאמאי קתני מקבלה הימנו די היה לומר ואם מכירה אפילו לאחר י"ב חודש והבן. ובלא"ה י"ל דמתני' נקט לשון מקבלה הימנו ולא לשון חזרה לרמוז אוקימתא דגמרא דמדת חסידות [א"ה דיבור זה נדפס בירחון אור תורה כרך א' סימן כ"ו (חוברת תמוז התשכ"ח) וראה שם בסימן ע"ד וסימן קמ"ו מה שכתבו עוד בזה. ולענ"ד דברי הרב הכותב גר"ו בסימן ע"ד נכונים ליישב דברי הרב מעייני החכמה והוא דס"ל להש"ס דאי מדינא אפילו מכירה לאחר י"ב

חדש אינו מחוייב לקבלה כיון שקבעו חכמים זמן כדי שיראה לשולחני או עד ערב שבת איהו הוא דאפסיד אנפשיה, וכמו בדין אונאה דעלמא כל שעבר זמן כדי שיראה לתגר אינו מחויב לקבלה אפילו מכיר סחורתו שהיא זו ומודה שמכר לו שוה מנה במאתים. ושיעור קושית הגמ' כך היא אי בכרכין הא אמרת וכו' ואי בכפרים הא אמרת וכו' וכיון שקבעו חכמים זמן לדבר תו לא מיחייב לקבלה ממנו אפילו במכירה. ואל תשיבני ממ"ש הרמב"ם דאם אין המטכע יוצאה לגמרי והוא מכירה מחזירה לו מדינא אף לאחר י"ב חדש, דהתם שאני דחיספא בעלמא יהיב ליה וכמ"ש הט"ז בח"מ סי' רכ"ז סי"ז. ולא דמי למוכר סחורה לחבירו שוה ק' בר' לאחר שיראה לתגר, דהתם יהיב ליה חפצא כל שהוא ושמא שוה יותר במקום אחר א"נ שמא יתייקר וכל מידי דתלוי באומד אין לו מחיר קבוע. ובלא"ה לדברי הסמ"ע שם ס"ק ל"א דעת מרן להיפך דאם אינו יוצא ע"י הדחק אז אפילו ממדת חסידות אינו מחוייב לקבלה ע"ש. ובוזה גיחא קושיות הרב הכותב הי"ו בסימן קמ"ו. גם מה שהעיר הרב המגיה גר"ו בסוף סימן כ"ו יפה השיבו בסימן ע"ד ומה שחזר לקיים דבריו בסימן קמ"ו נראה שנפל שם ט"ס בעמוד רכ"א שורה ב' וכצ"ל היה מכירה דוקא [ואין לומר דהוה אמינא דרישא איירי באינו מכירה] ומשום הכי קתני וכו' ע"ש. ומ"מ אין דבריו מוכרחים כמו שיראה הרואה ואכמ"ל].

דף נ"ג ע"א בתוס' ד"ה דלמא אתי לאתויי פרוטות וא"ת והא דתנן הפורט סלע ממעות מעשר שני אלמא וכו' עכ"ל. צ"ע דאטו מציאות שקלת מעלמא והלא יכולים לאוקמה בפשיטות שחילל פירות מעשר שני על סלע ואותו סלע על מעות ולאחר מכן רוצה לפרוט הסלע מאותן מעות. ושוב ראיתי להרב משמרות כהונה ז"ל ע"ש.

גמרא ונפרקיה דאמר ר"א מנין למעשר שני שנטמא שפודין אותו אפילו בירושלים וכו'. לכאורה אין צריך לאתויי דר"א שהרי הכא מיירי בנמצא מחוץ לירושלים ומהיכא תיתי שלא יוכל לפדותו. וי"ל דהנה רש"י בד"ה ואפילו בירושלים דקדק בלשונו וכתב שאין מעשר טהור נפדה שם וכו' ולא כשהיה בירושלים עכ"ל משמע דאף בנמצא השתא מיהא מחוץ לירושלים כיון שהיה בירושלים אינו נפדה וא"כ הו"א דה"ה במעשר שננטמא ולהכי איצטריך להביא דר"א דמעשר שננטמא יכול לפדותו אפילו בירושלים אפילו כשהיה בירושלים. ויש להביא ראיה לדיוק זה בלשון רש"י מדתנן במסכת מכות די"ז ע"א האוכל בכורים וכו' ומעשר שני חוץ לחומה וכו' הרי זה לוקה ארבעים ובגמרא שם די"ט ע"ב מוקי לה במעשר טהור ורישא דקתני מעשר שני והקדש שלא נפדו במעשר טמא ע"ש ומדלא קתני בסיפא מעשר שני שלא נפדה חוץ לחומה משמע דבמעשר שני שנכנס לירושלים ויצא (שזהו חוץ לחומה דמתני' כמ"ש רש"י שם בדי"ט ע"ב

ד"ה משיראה פני החומה) אפילו נפדה האוכלו לוקה ארבעים ודוקא לפני שנכנס לירושלים הוא דמהני ביה פדיה וזהו כמו שדקדקנו בענין מלשון רש"י כאן [א"ה וכן מבואר להדיא ברמב"ם פ"ב מהלכות מעשר שני ה"ד]. אך לפ"ז יל"ד על לשון רש"י שם בדי"ט ע"ב ד"ה ומנלן דבר פדיה הוא שכתב וז"ל דאע"ג דמעשר שני טהור אינו נפדה בירושלים דכתיב כי ירחק ממך המקום ונתת בכסף בריחוק מקום אתה פודה ולא בקירוב מקום (קידושין דנ"ו) עכ"ל משמע דגם כשיצא מירושלים יכול לפדותו שהרי שפיר קרינן ביה כי ירחק. ובדרך אגב מה שמציין ברש"י כמקור לדרשת כי ירחק קידושין דנ"ו חיפשתי ולא מצאתי שם דרשא זו ורק בסוף דנ"ז ע"ב איתא דרשא דומה לענין זביחה אבל לענין פדיון מעשר ליכא הך דרשא התם [והרמב"ם הזכיר דרשא זו בפ"ב מהלכות מעשר שני ה"ת ולא נודע מקורה איה. ושור"ר לאחז"ר בהוצאת רמב"ם לעם שם שמקורה טהור בירושלמי פ"א דמעשר שני ה"ג והוא גם המקור לפירש"י דמכות הנ"ל].

תוס' ד"ה ליהדר ולעייליה לעיל גבי אין בו שו"פ וכו'. מלת לעיל לענ"ד אינה מדוקדקת כמו שיראה הקורא וצ"י.

דף נ"ד ע"א גמרא אף אנן נמי תנינא הגונב תרומה ולא אכלה משלם תשלומי כפל דמי תרומה אכלה משלם שני קרנים וחומש קרן וחומש מן החולין והקרן דמי תרומה. יל"ד אמאי לא נקט גם בסיפא משלם תשלומי כפל דמי תרומה כמו שנקט ברישא [אם כוונתו דליתני והכפל דמי תרומה ואנא ידענא דקאי על הקרן הב' ל"ק דכיון דתני משלם שני קרנים וחומש קאמר עלה קרן וחומש מן החולין והקרן דמי תרומה. ואי ק"ל לההמ"ח גר"ו ארישא דהול"ל משלם כפל וחומש ג"ז ל"ק דא"כ הוה משמע כפל וחומשו של כפל ולז"א ב' קרנים וחומש. ובאמת לולא פירש"י בד"ה ולא אכלה וכו' היה נל"פ דאיירי בשאיבדה ואינה בעולם ומשלם כפל במעות דלא חייבה תורה קרן וחומש בפירות אלא באוכל פרט למזיק וא"כ א"ש טפי דרישא קאי על הכפל כולו דהיינו קרן שגנב וכפל של קנס גניבה משא"כ בסיפא. ושור"ר כדברינו בפ"י מהר"י בן מלכי צדק בש"ס ווילנא פ"ו דתרומות מ"ד ע"ש וששת].

רש"י ד"ה והקרן וכו' משלם נמי דמי תרומה וכו'. מלת נמי קשה להולמה דאדרבא הקרן השני אינו דומה לקרן הראשון דקרן ראשון משלם מן החולין וקרן שני דמי תרומה וי"מ „גמי" כמו הרישא דמשלם הכפל דמי תרומה, והוא דחוק בעיני.

דף נ"ה ע"א וליתני נמי ההונאה פרוטה. הקשו בלימוד הישיבה לימא דילפינן לה מגזל דתנא ליה. ולענ"ד נראה דמגזל לא ילפינן כיון דחמיר טפי כמו שמצינו דחייב להוליכו אחריו אפילו למדי. וה"ר מאיר חורי הי"ו דחה

דא"כ איך קאמר לקמן בסמוך ותנא דידן דלא קתני ישיבת הדיינין משום דתנא גזל והרי לפ"ז גזל חמיר טפי ולא ילפינן מיניה. ונ"ל דשיבת הדיינין כוללת גם גזל דלפעמים הדיינים יושבים על עניני גזל ולעיקר הקושיא נלע"ד עוד לומר דאי מגזל הו"א דוקא לענין חיוב ההולכה למדי הוא דבעינן פרוטה אבל על עצם ההחזרה אפשר דחייב להחזיר גם בפחות משו"פ ולכן מקשה שפיר ליתני נמי הונאה דאינו חייב להחזיר רק מפרוטה ומעלה אבל פחות משו"פ אינו חייב אף להחזיר [ובלא"ה י"ל דלא ילפינן מגזל משום דבעל כרחיה אבל הונאה אימא לא כדלקמן דס"א ע"א].

מקור: 1234567

ע"ב רש"י ד"ה גומרין אפילו בפחות אם חזר השני ותבעו פחות משו"פ קודם שעמדו ב"ד משם נזקקין לו. יש להבין אמאי לא פירש דגומרין אפילו אם התובע עצמו שתבעו תחילה פרוטה הוסיף ותבעו תביעה אחרת בפחות משו"פ או שבעוד הדיינים יושבים בתביעה של שו"פ באו בעלי דין אחרים בענין של פחות משו"פ. והנראה דדוקא בכה"ג שהנתבע חזר ותבעו בפחות משו"פ הוא דנזקקין לו כדי שלא יהיה לו עלבון שלדברי חבריו שומעין ותביעתו הוא אין שומעין אע"פ שיש חילוק ביניהם. ולולי פירש"י עטרה לראשי הייתי אומר בס"ד דפירוש גומרין הוא אם תבעו בענין של שו"פ וב"ד הוזקקו להן ובתוך הדיון נתברר שהתביעה עומדת על פחות משו"פ גומרין הדין ולא מפסיקין ובזה ידוקדק שפיר הלשון דגומרין וכן דהתחלת הדין וגמר הדין דקאמר הגמרא. ושו"ר בש"מ שכן פירש וששתי. וראיתי לה' דרכי דוד (ליון) גר"ו שהזכיר פירוש הש"מ וכתב דאינו מובן כ"כ דמאי ג"מ אם נמצא בסוף שהתביעה אין בה שו"פ או ע"י טענה שכנגד עכ"ל ולענ"ד דברי הש"מ ברורים דלפ"ז נזקקין לתביעה שכנגד שמתחילה אינה אלא על פחות משו"פ אע"ג שבאה מהנתבע ובאותה ישיבה עצמה משא"כ לפירש"י וזה ברור לענ"ד.

ועיין בגמרא מסכת ב"ק דק"ה ע"א בעי רבא גזל שתי אגודות בפרוטה וכו' ועי' להרא"ש בסימן כ"ה בשם הר"מ הלוי ז"ל מה שפירש עש"ב ולפ"ד נראה עוד לפרש בהא דקאמר כאן רב קטינא אם הוזקקו ב"ד לשוה פרוטה גומרין אפילו לפחות משו"פ היינו דכשהתחילו בדין היה על שו"פ ולבסוף הוזל ועמד על פחות משו"פ או דתבעו על פרוטה ונתן לו חצי ונותר בידו פחות משו"פ דגומרין את הדין. וכל זה ליישב הלשון דגומרין.

דף נ"ו ע"א תוד"ה לא התירו וכו' וא"ת דבפרק הספינה וכו'. צ"ע לענ"ד דהרי גם הכא קתני ובעל הבית בין כך ובין כך צריך לעשר וא"כ היינו טעמא דאמרין בפרק הספינה דא"א להחזירו אא"כ יעשר משום דהוא בעה"ב ולא סיטון ובעה"ב לא התירו לו למכור אא"כ יעשר. ובלימוד הישיבה אמרי אפשר דבעה"ב עצמו אם יכריז או יודיע לקונה דזו תבואה דמאי מותר לו

למכור גם בלי שיעשר ולזה מקשים התוס' דהתם הרי יודע בעל הירק שזה לא עישר ואמאי אינו יכול להחזירו לו ועי' הרשב"א [א"ה כן מבואר במהר"ם שיף ע"ש ובפשיטות י"ל דלא שייך התם הטעם שכתב רש"י בבעה"ב שהלוקח ממנו סבור שהם מפירות ארצו דהא קמן שלא זו מלפניו ומתי עישר].

ע"ב גמרא היכי דמי אילימא דאמר איהו וכו'. ק"ל אמאי לא משני דרבא בעי לענין אם אינהו במחיר שהוסיף עליו שתות ושואל רבא אי אמרינן דכמאן דשדיין בכדא דמיין ויש להם הונאה או כקרקע דמיין ואין להם הונאה. ושור' לתוס' בד"ה כל דבר אך לא ידעתי מה הקשר בין קושיא זו לדבריהם דלעיל מזה. **רש"י** ד"ה בטלינהו אגב ארעא וכו' ובשלא השרישו קאי עכ"ל. דאי השרישו בודאי דבטלי אגב ארעא ומדאיצטריך רש"י לומר דבדלא השרישו מיירי נראה שמבין דמכרן לו לאחר שזרען דאלת"ה אלא שמכרן לו חטין בעין והלך וזרען פשיטא דבדלא השרישו דאי השרישו אף אי נימא דכמאן דשדיין בכדא דמיין אינו חוזר דבודאי כבר עבר הזמן דעד שיראה לתגר או לקרובו וכן משמעות לשון השאלה של רבא במסכת מנחות דס"ט דקאמר בעי רבא חטין שזרען וכו'. אך ק"ל דרש"י גופיה בד"ה נשבעין כתב כגון טענו פסקת עמי לזרוע שש שמסרתי לך וזרעת חמש עכ"ל משמע דמכרן לו לפני הזריעה. וידיין ה"ר פרץ מאמו הי"ו אמר דאפשר דבשאלת רבא לענין שבועה מיירי במכרן לו לפני הזריעה ובשאלה לענין ההונאה מיירי בשמכרן לו לאחר הזריעה ודוחק [א"ה ול"נ דלק"מ דרבא בסתם קבעי חטין וזרען ולענין אונאה מיירי שמכר לו קרקע זרועה וטען שדאי בה כדבעי לה ואיגלאי מלתא שאינו כן. ולענין שבועה מיירי בבעה"ב שמסר לאריסו חטים לזרוע וזרע מקצתן והא כדאיתא והא כדאיתא. ומ"ש ההמ"ח נר"ו שמכרן לו לאחר הזריעה הוא פשוט ומוכרח בגמרא דאל"כ מה דין ודברים יש ביניהם דאמר איהו שדאי בה כדאיבעי לה וכו' ואי שדא פחות איהו דאפסיד אנפשיה].

תוס' ד"ה כל דבר וכו' אלא סתמא אומר כך וסבור היה המוכר שיש כך ולכך המקח קיים ע"כ. כוונתם לדחות פירוש רשב"ם שמחלק בין מטלטלין למקרקעי ופשוט. ואע"ג דלשון מתני' התם דקתני פיתת כל שהוא וכו' משמע דפיתת בכוונה והיינו דמדד ופיתת י"ל שאין זה מוכרח וכמו שפירש רשב"ם שם וז"ל פיתת כל שהוא שלא היה באותו שדה בית כור שלם וכו' ע"ש.

דף נ"ז ע"א גמרא אמר ר"נ הדר אמר רב חסא פשיט ר' אמי אונאה אין להם ביטול מקח יש להם וכו'. יש להבין מהיכן פשיט ר' אמי מעיקרא מאי קסבר ולבסוף מאי קסבר.

ע"ב גמרא מי אלימא ממתני' וכו' ה"נ רבית ודין אונאה להדיוט ואין רבית ודין אונאה להקדש. ק"ל דכי היכי דפירוש רבית ואונאה בהדיוט שוים

כך אין רבית ואונאה בהקדש שוים ומאחר דפירוש אין רבית היינו דהרבית מותרת בהקדש כך פירוש ואונאה דהיינו האונאה מותרת בהקדש ולא דמי למתני דאוקימנא בתורת אונאה דהתם לא תני מילתא אחרייתא שפירושה הפך אוקימתא דרב חסדא. וי"ל דגם במתני קתני קרקעות דלגביהם פירוש אין אונאה היינו אינו חוזר אפילו בכדי אונאה עד פלגא וכמ"ש התוס' ד"ה דאפילו [ועוי"ל דכמו שאין רבית להקדש לטובת ההקדש מיירי שיד הקדש על העליונה כדמסיק ה"נ אין אונאה להקדש דאפילו פחות מכדי אונאה חוזר].

תוס' ד"ה בשלמא בהדיט וכו' ולא גרסינן תו לא שהרי אף בהדיט איכא טובא ש"ח אינו נשבע וכו'. עי' מהרש"א ולפ"ד הכי שיעור דברי התוס' במ"ש שהרי אף בהדיט איכא טובא ש"ח וכו' דאי גרסינן ותו לא בחומר בהקדש מבהדיט ע"כ הוי פירושה ותו לא בתמיה שהרי איכא הרבה חומרות אחרות בהקדש יותר מבהדיט ואמאי לא תני להו בהדי האי דאונאה ואין זו קושיא דהרי גם בהדיט תני רק האי חומרא דרבית אע"ג דאית ביה חומרות אחרות כגון ההיא דשומר חנם דבהקדש אינו נשבע ובהדיט נשבע וכן כל הנך דמתני' ולהכי צריכים אנו לומר דלא גרסינן ותו לא בחומר בהקדש מבהדיט והבן.

גמרא שומר חנם אינו נשבע וכו'. ורמינהי בני העיר וכו'. יל"ד דאחר שהזכיר נושא שכר אינו משלם דת"ר כי יתן וכו' חוזר ודן בש"ח ועי' להש"מ. **שם** ורמינהו בני העיר וכו'. כתב הרמב"ם בחיבורו בהלכות שקלים פ"ג ה"ח דאם בני העיר שלחו את שקליהם ביד ש"ח ונגנבו או שאבדו הרי זה נשבע להם והם חוזרים ונותנים שקליהם פעם שניה ובהלכה ט' כתב דאם השליח שומר שכר ונאנס אם משנתרמה התרומה נאנס נשבע לגזברים ובני העיר פטורים ואם לפני שנתרמה התרומה עדיין ברשות הבעלים הם והשליח נשבע לבני העיר והם שוקלין שקליהם פעם שניה וכתב הכ"מ שם דמשמע מדברי רבינו שאם שלחום ביד ש"ח אע"פ שנתרמה תרומה שוקלים אחרים תחתיהם מפני שפשעו במה ששלחו ביד ש"ח והקשה על זה דהרי המקשה כאן ס"ד דמתני' מיירי בש"ח וכן ר"א לקמן מוקי לה בש"ח ושבועה זו תקנת חכמים היא ולדבריהם איך קתני מתני' אם משנתרמה תרומה נשבעין לגזברין ורק אם לא נתרמה הוא דבני העיר שוקלין אחרים תחתיהם וכתב דצ"ל שרבינו סובר דמאן דמוקי לה בש"ח יפרש דכי קתני ובני העיר שוקלים אחרים תחתיהם ארישא נמי קאי עכ"ד.

וראיתי לה' זרע יעקב שהקשה ע"ז דא"כ איך קתני מתני' אם משנתרמה התרומה נשבעין לגזברין דמה הפסיד ההקדש הרי בני העיר שוקלים אחרים תחתיהם והול"ל דבין כך ובין כך נשבעים לבני העיר ושוקלים אחרים תחתיהם ולא תירץ. ולענ"ד נראה לומר דכיון שנתרמה התרומה ונכנסו השקלים שהיו

בידיהם לרשות ההקדש שוב אין לבני העיר דין ודברים עם השלוחים אלא עם ההקדש שהוא הוא בעל השקלים ולכן נשבעים לגזברים ומה שבני העיר מביאים שקלים אחרים תחתיהם הוא עונש שהטילו עליהם חכמים על שפשעו ושלחו ביד ש"ח ולא שלחו ביד שומר שכר ואין העונש מקנה להם זכות להיות השלוחים חייבים להישבע להם. וע' להרמב"ם בפיה"מ במסכת שקלים.

אך זה ק"ל דסוף סוף הי"ל לרבינו לכתוב חילוק זה דאם משנתרמה תרומה נשבעים לגזברים ואם לאו נשבעים לבני העיר גם בש"ח ולא רק בש"ש. והפלא על הכ"מ שלא הקשה רק לענין שבני העיר חייבים להביא שקלים אחרים תחתיהם וקושינתו אינה מתורצת בתירוץ. ושו"ר דלק"מ דס"ל לרבינו דמתני' בש"ש וכמ"ש כן להדיא בפיה"מ שם אבל בש"ח אין נשבעין לגזברים כלל כיון דבני העיר מביאין שקלים אחרים תחתיהם ולא ס"ל לרבינו כסברת המק' דמוקי למתני' בש"ח ואפ"ה אם משנתרמה נשבעין לגזברים וכמו שהסברנו לעיל ליישב קושיית הרב זרע יעקב נר"ו.

דף נ"ח ע"א נמצאו או שהחזירו הגנבים. יל"ד דהו"ל להתחיל בהחזירם הגנבים קודם נמצאו כדקתני בתחילה נגנבו או שאבדו. וי"ל דבמאי דסליק פתח ופשוט.

רש"י ד"ה נמצאו קאי אאבדו שהחזירו קאי אנגנבו. כן פירש"י גם במסכת יומא דף ס"ה וצ"ע מה הוקשה לו בזה ומה בא לבאר. ודוחק לומר שבא לשלול שלא נפרש נמצאו הגנבים. וידי"ן ה"ר מימון (יעקב) חורי הי"ו תירץ דאפשר שלפני רש"י היתה גירסא נמצאו שהחזירו הגנבים ולא גרס או שהחזירו הגנבים ואם צדק בהשערתו זו דברי רש"י יתיישבו אל נכון. [א"ה השערה זו רחוקה בעיני שתדבר המשנה בלשון מגומגם כזה. וכוונת רש"י לע"ד להדגיש שהסדר הפוך ובמאי דסליק פתח].

גמ' ריו"ח אמר הא מני ר"ש היא וכו'. עי' לה' תורת חיים ולה' תקלין חדתין במסכת שקלים פ"ב סוף הלכה א' דף ה' ע"ב והוא פלא על הרב תורת חיים.

שם גמרא אלא אמר ר"א שבועה זו תקנת חכמים וכו'. ראיתי לה' אמרי זוטרי שכתב וז"ל והנה גדולי פוסקים ראשונים תמהו על זה אמאי לא משני הכא כדמשני לקמן בשקנו מידו שישבע ותירצו ע"ז ב' תירוצים תירוץ א' דאשבועה לא חל קנין דהוי קנין דברים ותי' ב' וכו' הובאו כלם במהר"ם שיף אלא דיש כאן מקום עיון לסברת הש"ך שהביא בשם פוסקים ראשונים דהיכא דקנה מיניה שישבע שלא פשע ואם לא ישבע אלא שיודה שפשע ישלם עכ"ל והוא תמוה שהזכיר בתחילת דבריו שב' התירוצים הובאו במהר"ם שיף ומיד אחרי זה כתב דיש מקום עיון לס' הש"ך וכו' שהרי מהר"ם שיף עצמו כתב כן ומה בא ה'

אמרי זוטרי לחדש אחרי שראה דברי מהר"ם שיף שכתב וזה לשונו „ואילולא דבריו היה אפשר לפרש דלעיל הוי קנין דברים על השבועה וז"א שקונה ממנו אם לא אשבוע אשלם" הרי קמז דמהר"ם שיף אמר זאת תוך כדי דיבור ול"ש לומר לא סיימו קמיה דברי מהר"ב שיף. ואולי י"ל דלא ראה דברי מהר"ם שיף במקורם רק ששמע שכ"כ מהר"ם שיף ודוחק. ובזה יתיישב גם מ"ש עוד ליישב לפי שיטת הרמב"ם שפסק דשומר חנם חייב בפשיעה וכו' ע"ע ולכאורה גם זה קשה דמהר"ם שיף עצמו כתב דלפי שיטת רש"י דס"ל דש"ח חייב בפשיעה ק' מאי מק' הש"ס מהשוכר את הפועל לוקמה בשפשע ולפה"א י"ל דהרב אמרי זוטרי לא ראה דברי מהר"ם שיף במקורם. [א"ה ספר אמרי זוטרי אינו מצוי אתי אך מ"ש ההמ"ח בשם מהר"ם שיף להקשות לשיטת רש"י הם דברי התוס' לעיל דנ"ז ע"ב בד"ה שומר אלא שהם לא הזכירו בהדיא לאפוקי מפירש"י ומהר"ם שיף הזכיר דברי רש"י והרב אמרי זוטרי הזכיר שיטת הרמב"ם].

רש"י ד"ה אלא אמר ר"א לעולם שבועה זו ליפטר מן התשלומין היא ובשומר חנם וכו'. ק"ל דמשמע דעד השתא לא אוקימנא מתני' רק בש"ש ובאמת בשינויא דריו"ח שאמר הא מני ר"ש היא שפיר יש לאוקמי מתני' בש"ח [א"ה תירוצ רבי יוחנן נדחה קרו ליה. והרגשת רש"י דכיון דאיפריך שינויא דריו"ח נחזור לתירוצא דרבה הקודם ולמאי חידש ר"א תירוצא אחרנא ואם בא לומר תירוצ אחר הול"ל ר"א אמר ומאי לשון אלא. ויישב רש"י שפיר. ודוק].

שם גמ' א"ה רישא דקתני וכו'. נראה דהו"מ מעיקרא להקשות לו מרישא דקתני אין נותנין לו שכר שבת לפיכך אין אחריות שבת עליו דמשמע הא אחריות שאר ימים עליו ומשלם אלא דניח"ל להקשות מכולא ברייתא ולא הוה ס"ד שיתרץ לו להפסיד את שכרו.

שם אשתיק. הקשו המפז"ל ודקארי לה מאי קארי לה וכי לא ידע הרישא. ונלע"ד לתרץ דהוה ס"ד דגם רישא להפסיד שכרו ונקט אין אחריות שבת עליו אע"ג דבלא"ה אין לו שכר שבת אגב סיפא דקתני אחריות שבת עליו ומ"מ אשתיק כיון דאין דרך לומר תני רישא אגב סיפא.

ע"ב רש"י ד"ה איפכא מסתברא וכו' דשאינו חייב באחריותן דהם נינהו טפי וכו'. הלשון קשה הבנה ולאחר החיפוש ראיתי בש"ס דפוס ווילנא גירסא אחרת „דשאינו חייב באחריותן דה' נינהו טפי וכו' והכל על מקומו בא בשלום. דף נ"ט ע"ב תוד"ה לא בשמים היא וכו' משום דב"ש הוה חריפי טובא.

ק"ל מההיא דאמרינן במסכת ביצה דף ב' ע"ב כחא דהיתרא עדיף ופירש"י והתוס' שם דכשאדם מתיר סומך על שמועתו וצריך להביא ראיה לדבריו אבל איסורא אדם יכול להחמיר עליו בלא טעם עכ"ל ע"ש משמע דב"ה חריפי טפי מדמתירים טפי מב"ש. ושור' שדברי התוס' מקורם בש"ס דיבמות די"ד ע"א

דקאמר ב"ש מחדדי טפי וקשה גם שם. [ול"נ דהיינו רבותייהו דב"ש שאינם מחמירין בלא טעם אלא מרוב חידודם ופולפולם נוטים ע"פ רוב להחמיר ובכ"מ מקילין יותר ובדורות האחרונים התבוננו בינה בשיטות ב"ש וב"ה כידוע].

ד"ה וקרע בגדיו וכו' דדילמא הכא לצערא בעלמא הוא דעבד הכי. ורש"י שכ' בד"ה אף הוא דעשה כן משום שהמנודה חייב בקריעה נלע"ד דקושטא קאמר אבל מזה אין שום ראיה וכמ"ש התוס'. ולפמ"ש התוס' דדילמא לצערא בעלמא עבד הכי מתיישב שפיר לשון אף הוא קרע בגדיו וכו' ר"ל כמו שר"ע לבש שחורים ונתעטף שחורים ובודאי לצערא עשה כן אף הוא עשה כן לצערא בעלמא אבל לקושטא דעשה כן משום דמנודה חייב בקריעה ואסור בנעילת הסנדל לא מתיישב לשון אף הוא [א"ה דפח"ח. וי"ל לשון אף הוא לפירש"י כמ"ש בסנהדרין דנ"ב ע"א בד"ה ר"י אומר ע"ש].

גמ' ההוא יומא ריש ירחא הוה ואיחלף וכו'. עי' מהרש"א מה שהקשה על רש"י ומה שכתב לפרש פירוש אחר ע"ש ולענ"ד הוא תמוה דסוף סוף לשון ההוא יומא ימאן פירושו ועי' למהר"ם שיף ז"ל [ולענ"ד מהרש"א יפרש ההוא יומא כלומר יום אחד ע"ד ההוא גברא בש"ס].

רש"י ד"ה לוחצו נמי תלתא כתיבי ביה וגר לא תלחץ ולא תלחצנו ולא תהיה לו כנושה. רש"י לא הוסיף כלום על מה שכתוב בגמרא ורק שינה הסדר של הפסוקים ואינו מובן מדוע ומה גם שהסדר דנקט הגמרא הוא מתאים לסדר הכתובים בפרשה וצ"י [ואולי רש"י לא היה גורס בגמרא רק לוחצו נמי שלשה כתיבי ותו לא מידי, ונוספו בגמרא ע"פ פירש"י. אך מה ששינה סדר הפסוקים טעמא בעי. וי"ל].

דף ס' ע"ב רש"י ד"ה איזהו נשך. שהוא נושך דשקל מיניה מאי דלא יתיב ליה עכ"ל. בירחון אור תורה (חוברת ניסן התשל"ז) שאלו מה הוקשה לרש"י בשתי המלים הראשונות של המשנה „איזהו נשך". ולענ"ד לא הוקשה לו כלום ומ"ש שהוא נושך לא קאי על לשון המשנה איזהו נשך אלא הם דברי המשנה עצמה דקתני מפני שהוא נושך ומפרש רש"י דשקל מיניה וכו'. וכך צ"ל: שהוא נושך. דשקיל מיניה וכו'. אבל שתי המלים הראשונות איזהו נשך נקט רש"י כדרכו כמעט בכל הש"ס שבריש כל פרק תופס המלים הראשונות של המשנה אף אי לא נחית לפרש בהם כלום דוק ותשכח. ואחר החיפוש מצאתי כן להדיא ברש"י שבהרי"ף וששתי.

ד"ה אין לי שיהא עובר אלא על לאו וכו'. דאי לענין איסור גרידא הרי כבר קי"ל דהיינו נשך היינו רבית.

דף ס"א ע"א תוד"ה קרי ביה וכו' היינו משום דהכא כיון דקאי ע"כ נושך אכספך וכו' אבל הנך חמש דילמא לא קיימי אלא אלעיל לבד או אמלרע